

3. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 4 жовт. 2006 р. № 1383 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 40. – Ст. 2627.
4. Алексеев С. С. Право и наша жизнь / С. С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1978. – 256 с.
5. Інструкція про організацію здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі : затв. наказом МВС України та Державного департаменту України з питань виконання покарань від 4 листоп. 2003 р. № 1303/203 // Довідник працівника міліції : нормативно-правові акти з питань діяльності органів внутрішніх справ. Кн. 2. Ч. 2. – К. : Воля, 2004. – 640 с.
6. Інструкція із здійснення підрозділами державної служби охорони заходів майнової та особистої безпеки громадян з використанням технічних засобів охорони : затв. наказом МВС України від 25 листоп. 2003 р. № 1429 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – Ст. 2054.
7. Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства : затв. наказом Міністерства юстиції України, Генеральної прокуратури України, СБУ, МВС України, Верховного суду України, ДПА України, Державного департаменту з питань виконання покарань від 29 черв. 1999 р. № 34/5/22/130/512/326/73 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 28. – Ст. 185.
8. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії органів внутрішніх справ України та органів державної виконавчої служби при примусовому виконанні рішень судів та інших органів (посадових осіб) : наказ МВС України та Міністерства юстиції України від 25 черв. 2002 р. № 607/56/5 // Довідник працівника міліції : нормативно-правові акти з питань діяльності органів внутрішніх справ. Кн. 2. Ч. 2. – К. : Воля, 2004. – С. 223–225.
9. Про заходи щодо дотримання законності при затриманні осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, обранні щодо них запобіжного заходу у вигляді взяття під варту та додержанні встановлених законом строків затримання і тримання під вартою під час досудового слідства : наказ МВС України та Державного департаменту України з питань включення покарань від 23 квіт. 2001 р. № 300/73 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 35. – Ст. 2030.
10. Про затвердження Положення про приймальню Міністерства внутрішніх справ України та порядку особистого прийому громадян у приймальні МВС України : наказ МВС України від 24 трав. 2005 р. № 500 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 42. – Ст. 40.
11. Наказ МВС України від 31 серп. 2006 р. № 894 // Офіційний вісник України. – № 43. – Ст. 2894.

Надійшла до редколегії 01.03.2010

Анотації

Досліджено питання щодо ролі відомчих нормативних актів у правовому регулюванні діяльності ОВС із забезпечення прав і свобод людини у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки.

Исследованы вопросы, касающиеся роли ведомственных нормативных актов в правовом регулировании деятельности органов внутренних дел по обеспечению прав и свобод человека в сфере охраны общественного порядка и общественной безопасности.

Problems concerning the role of departmental normative acts in legal regulation of internal affairs agencies on guaranteeing human rights and freedoms in the sphere of public order and public security protection are researched.

УДК 351.75(477)

С. В. ЛИХАЧОВ,

*кандидат юридичних наук, доцент
Донецького державного університету управління*

РОЛЬ ГРОМАДЯН ТА ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Забезпечення громадського порядку та громадської безпеки в Україні – це одне з основних завдань усіх державних і громадських організацій.

Громадяни України відповідно до Конституції України [1] та Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [2] мають право створювати громадські об'єднання для участі

в охороні громадського порядку й державного кордону, сприяння органам місцевого самоврядування, правоохоронним органам, державній прикордонній службі України та органам виконавчої влади, а також посадовим особам у запобіганні та припиненні адміністративних проступків і злочинів, захисті життя та здоров'я громадян, інтересів суспільства та держави від протиправних посягань, а також

у рятуванні людей і майна під час стихійного лиха та інших надзвичайних обставин.

Науковим розробкам щодо функціонування органів внутрішніх справ, органів виконавчої влади та відносин, які виникають при охороні громадського порядку та громадської безпеки, й ролі у цьому процесі громадян присвячені роботи таких фахівців, як В. Б. Авер'янов, О. М. Бандурка, Д. М. Бахрах, Є. О. Безсмертний, Ю. П. Битяк, І. І. Веремесенко, І. П. Голосніченко, С. Т. Гончарук, Є. В. Додін, М. І. Єропкін, В. Ф. Захаров, Д. П. Калаянов, А. П. Ключніченко, Л. В. Коваль, А. Т. Комзюк, В. К. Колпаков тощо.

Громадські формування з охорони громадського порядку й державного кордону можуть бути створені на засадах громадської самодіяльності як зведені загони громадських формувань, спеціалізовані загони (групи) сприяння міліції та Державній прикордонній службі України, асоціації громадських формувань тощо [2, ст. 1].

Громадські формування створюються й діють разом із правоохоронними органами, Державною прикордонною службою України, органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування. Повсякденну (оперативну) діяльність таких формувань організовують, спрямовують і контролюють відповідні органи внутрішніх справ, підрозділи Державної прикордонної служби України. Громадські формування створюються на добровільних засадах за місцем роботи, навчання або проживання громадян у складі не менше ніж 10 осіб і діють на основі положення (статуту). Членами громадських формувань з охорони громадського порядку й державного кордону можуть бути громадяни України, які досягли 18-річного віку, виявили бажання брати участь у зміцненні правопорядку й охороні державного кордону та здатні за своїми діловими, моральними якостями й станом здоров'я виконувати на добровільних засадах взяті на себе зобов'язання.

Закон визначає основні завдання, права й обов'язки громадських формувань та їх членів, форми та методи їх роботи. Громадські формування проводять свою діяльність шляхом: 1) спільного з працівниками органів внутрішніх справ, прикордонниками патрулювання й виставлення постів на вулицях, майданах, залізничних вокзалах, в аеропортах, морських і річкових портах, у місцях компактного проживання громадян, розташування підприємств, установ, організацій, навчальних

закладів, а також у місцях можливої появи порушників кордону в межах району, що контролюється Державною прикордонною службою України, прикордонної смуги; участі в забезпеченні охорони громадського порядку та під час проведення масових заходів, погоджених у випадках, передбачених законом, із виконавчими органами місцевого самоврядування; 2) проведення разом із прикордонниками огляду на маршрутах можливого руху порушників державного кордону, місць їх укриття, транспортних засобів, суміжної з державним кордоном місцевості з метою встановлення причин і умов перебування там невідомих осіб; 3) участі в заходах правоохоронних органів, спрямованих на боротьбу з окремими видами правопорушень [2, ст. 11].

Члени громадських формувань після обов'язкового пред'явлення посвідчення мають право: вимагати від громадян додержання правопорядку, припинення адміністративних правопорушень і злочинів, додержання режиму державного кордону, а в разі підозри у вчиненні адміністративних правопорушень і злочинів – перевіряти у громадян документи, що посвідчують особу; спільно з працівниками органів внутрішніх справ та військовослужбовцями Державної прикордонної служби України затримувати та доставляти до органу внутрішніх справ, підрозділу Державної прикордонної служби України, штабу громадського формування з охорони громадського порядку або громадського пункту охорони порядку, приміщення виконавчого органу селищної, сільської ради осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, з метою їх припинення, якщо вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи порушника, складення протоколу про адміністративне правопорушення в разі неможливості скласти його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим; застосувати в установленому порядку заходи фізичного впливу, спеціальні засоби індивідуального захисту та самооборони. Законом гарантовано захист життя, здоров'я, честі, гідності, майна члена громадського формування й членів його сім'ї від злочинних посягань та інших протиправних дій.

Згідно зі ст. 15 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» орган виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, посадові особи цих органів, керівники підприємств, установ, організацій у межах своєї

компетенції сприяють громадським формуванням в охороні громадського порядку і державного кордону. Крім того, в установленому порядку розглядають пропозиції громадських формувань щодо поліпшення стану громадського порядку й охорони державного кордону та вживають у межах своєї компетенції відповідних заходів; організують діяльність громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону шляхом залучення їх членів до проведення патрулювання та інших спеціальних заходів, проведення інструктажів та оперативного надання відповідної інформації, крім таємної, залучення їх членів до правового навчання та ознайомлення з формами та методами боротьби з правопорушеннями.

Характеризуючи докладніше основні завдання громадських формувань, слід зазначити, що їх дії з охорони прав і законних інтересів громадян припускають, перш за все, гарантію недоторканності особи, її життя, здоров'я, честі й гідності, всього комплексу наданих їй суспільством прав і свобод, а також особистої власності від протиправних посягань.

Заслужує на увагу позиція В. К. Колпакова який вказує, що всі громадські формування, з якими взаємодіє міліція, можна поділити на 2 групи. До першої слід віднести ті громадські формування, які спеціально були створені для боротьби з правопорушеннями, охорони порядку та захисту прав громадян. До них належать ради громадських пунктів охорони порядку, ради профілактики правопорушень трудових колективів, добровільні народні дружини та їх спеціалізовані формування, товариські суди. Їх внесок у правоохоронну практику оцінюється, перш за все, рівнем та ефективністю боротьби з правопорушеннями, станом охорони громадського порядку на територіях і у сферах їх функціонування.

До другої групи входять ті громадські формування, для яких охорона громадського порядку, захист прав громадян, боротьба з правопорушеннями є функцією, супутньою їх основній господарській або соціально-культурній діяльності. До них належать громадські, селищні, сільські, вуличні, квартальні, дільничні, домові комітети; ради ветеранів війни і праці; батьківські комітети; агітаційні колективи з роботи серед населення тощо. Беручи участь у рішенні інших важливих питань державного і суспільного життя, ці формування опосередковано займаються й правоохоронною діяльністю [3, с. 9–10].

Права людини вимагають не тільки гарантій їх належної реалізації, а й таких засобів, що могли б захистити людину від можливих посягань на них. Тому в правовій системі кожної держави існують різні юридичні засоби охорони прав людини. До них належать усі юридичні засоби, що виконують превентивну функцію, спрямовані на запобігання порушенням прав людини.

Активність участі в попередженні й припиненні правопорушень виявляється в результатах діяльності громадських формувань: своєчасному й повному припиненні порушень прав громадян під час патрулювання; в тому, що дружинники не обмежуються реагуванням на очевидні порушення, а ведуть їх пошук; займаються виявленням та усуненням причин правопорушень і умов, що сприяють їх здійсненню, і нарешті, в досягненні скорочення або повного викорінювання порушень правопорядку на обслуговуваній території.

Також громадські формування з охорони громадського порядку беруть участь у культурно-масових заходах, виконуючи свої функції щодо забезпечення прав громадян та охорони громадського порядку.

Проблема захисту прав і свобод громадян у сфері громадського порядку – це одна з багатьох проблем, що виникають на шляху побудови правової держави. У зв'язку з цим необхідно створювати громадські формування з охорони громадського порядку для захисту прав і свобод громадян у цій сфері.

За допомогою організації взаємодії органів внутрішніх справ і формувань, які здійснюють охорону громадського порядку, досягається максимально повне використання можливостей кожної із взаємодіючих сторін, які використовують різні засоби й методи рішення завдань, що постають перед ними. Цим врешті-решт і забезпечується успішне досягнення загальних цілей. Громадські формування з охорони громадського порядку є надійним помічником органів внутрішніх справ у попередженні та припиненні порушень прав і свобод громадян, і на сучасному етапі, коли рівень злочинності зростає, його можна подолати тільки взаємодією міліції та громадських формувань.

Так, наприклад, на території м. Торез Донецької області для охорони громадського порядку створена громадська організація «Буревісник». Відповідно до Статуту цієї організації, координацію діяльності організації з охорони громадського порядку здійснюють

органи місцевого самоврядування. Члени формування беруть участь у забезпеченні громадського порядку разом із працівниками міліції; проводять індивідуально-профілактичну роботу з особами, схильними до вчинення адміністративних правопорушень та злочинів; сприяють працівникам ДАІ в забезпеченні правил дорожнього руху; спільно з працівниками органів внутрішніх справ проводять патрулювання та виставлення постів на вулицях, площах та в місцях компактного мешкання громадян, розміщення на підприємствах, в організаціях, навчальних закладах тощо.

Органи місцевого самоврядування разом з органами внутрішніх справ організують діяльність зазначеної громадської організації з охорони громадського порядку шляхом залучення її членів до проведення патрулювання та інших заходів; проведення інструктажів та оперативного надання відповідної інформації; залучення членів до правового навчання та ознайомлення з формами та методами боротьби з правопорушеннями [4]. Так, рішенням Торезької міської ради від 21 серпня 2001 р. № III/26-5 затверджено рішення виконкому від 7 червня 2001 р. «Про визнання місць проведення державних міських свят» [5]. Крім того, рішенням Торезької міської ради від 27 листопада 2002 р. №IV/4-92 затверджено Порядок організації та проведення в м. Тореза недержавних масових громадських заходів політичного, релігійного, культурно-освітнього, видовищного та іншого характеру [6].

Торезьким міським відділом Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Донецькій області відповідно до Закону України «Про міліцію» розроблена міська програма «Правопорядок – 2009». Програма визначає основні цілі й завдання щодо боротьби зі злочинністю, розкриття скоєних злочинів та охорони громадського порядку. Програмою передбачено створення й забезпечення функціонування на адміністративних ділянках міста, підприємствах і навчальних установах громадських формувань з охорони громадського порядку відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»; під час проведення масових громадських заходів – активне залучення сил робітничих загонів сприяння

міліції і членів волонтерського руху.

Сьогодні Україна намагається правовими заходами виправити існуючий стан співпраці правоохоронців з населенням, та зокрема підвищити рівень взаємодовіри між ними. Як наслідок, у складних умовах міліція шукає нові форми й засоби взаємодії та залучення громадськості до охорони правопорядку та профілактичної роботи.

Засоби масової інформації як комунікативний компонент механізму відносин органів внутрішніх справ і засобів масової інформації є ланкою, що пов'язує інституційні елементи політичної системи; забезпечує діалог між владою та громадськістю, різними прошарками суспільства [7]. Висвітлення в засобах масової інформації діяльності органів внутрішніх справ сприяє оздоровленню етичного клімату в країні, запобіганню зловживанням і порушенням законності, забезпечує інформування населення щодо боротьби з правопорушеннями, створює об'єктивну громадську думку про роботу міліції [8].

Громадська думка як критерій оцінки ефективності діяльності правоохоронців, зокрема, сприяє залученню громадськості до правоохоронної діяльності; налагодженню взаємодії правоохоронних органів та громадськості на основі взаємодовіри та взаємоповаги [9].

Відповідно до Закону України «Про міліцію» органи внутрішніх справ мають інформувати трудові колективи, громадські організації, населення про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи щодо його зміцнення. Так, Торезьким міським відділом ГУМВС України в Донецькій області у 2009 р. у міській газеті «Горняк» (31 січня, 14 лютого, 1 квітня 2009 р.) підготовлені виступи з питань діяльності відділу, зокрема, про роботу дільничних інспекторів, про дотримання норм поведінки в громадських місцях.

Отже, в сучасних умовах керівництво української держави докладає значних зусиль, щоб налагодити партнерські відносини між представниками міліцейського відомства і народом та повернення довіри пересічного громадянина як до правоохоронної системи в цілому, так і до кожного міліціонера, незалежно від його посади та спеціального звання.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : закон України від 22 червня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 40. – Ст. 338.

3. Колпаков В. К. Взаимодействие милиции и общественности в сфере правопорядка : [учеб. пособие] / В. К. Колпаков – К. : Укр. акад. внутр. дел., – 1993. – 80 с.

4. Устав общественного формирования «Буревестник» по охране общественного порядка. – Торез. – Протокол № 18 от 14 авг. 2001 г.

5. Об утверждении решения исполкома от 07.06.2001 года «Об определении места проведения государственных и городских праздников» : решение Торезского городского Совета от 21 авг. 2001 г. № III/26-5.

6. Об утверждении Порядка организации и проведения в г. Торезе негосударственных массовых общественных мероприятий политического, религиозного, культурно-просветительного, зрелищного и другого характера : решение Торезского городского Совета от 27 нояб. 2002 г. № IV/4-92.

7. Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості у діяльності органів державної влади : указ Президента України № 683 від 1 серп. 2002 р. // Офіційний вісник України. – 2002. – № 31. – Ст. 1463.

8. Комаров В. А. Діяльність центрів зв'язків з громадськістю ОВС України щодо зміцнення правопорядку та профілактики правопорушень : [монографія] / В. А. Комаров – Луганськ : РВВ Луган. держ. ун-ту внутр. справ, 2007. – 277с.

9. Денисюк С. Ф. Громадська думка про діяльність правоохоронних органів, як складова цивільного демократичного контролю / С. Ф. Денисюк // Наше право. – 2005. – № 3. – С. 67–70.

Надійшла до редколегії 25.03.2010

Анотації

На основі чинного законодавства України визначено завдання, права й обов'язки громадських формувань з охорони громадського порядку. Схарактеризовано основні види діяльності громадських формувань, здійснювані спільно з органами внутрішніх справ.

На основании действующего законодательства Украины определены задания, права и обязанности общественных формирований по охране общественного порядка. Охарактеризованы основные виды деятельности общественных формирований, осуществляемые совместно с органами внутренних дел.

Tasks, rights and duties of public organizations dealing with public order security are determined on the base of Ukrainian legislation in force. The main ways of public organizations' activity, fulfilled together with internal affairs agencies are characterized.

УДК 351.746

С. С. ШОПТЕНКО,

старший інспектор Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДОВОЇ МІЛІЦІЇ В УКРАЇНІ

Будь-які відносини, які виникають у суспільстві, потребують певного впорядкування, координування, спрямування та врегулювання. Належне правове регулювання суспільних відносин є передумовою формування правової держави, якою Україна визнана за Конституцією 1996 р.

Дослідження правового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ у цілому та спеціальних підрозділів судової міліції зокрема має велике науково-практичне значення, оскільки сьогодні відсутні комплексні дослідження з цієї проблеми. Проведення такого дослідження дозволить виявити прогалини в чинному законодавстві, сприятиме його систематизації, формулюванню певних пропозицій щодо вдосконалення. Вирішення цих завдань забезпечить реалізацію принципу законності як

такого, що визначає зміст діяльності спеціального підрозділу судової міліції «Грифон».

Питанням правового регулювання приділяло увагу багато відомих українських та закордонних вчених. Воно розглядається як загальною теорією права так і адміністративно-правовою наукою. Серед відомих теоретиків права питанням правового регулювання займалися такі науковці, як С. С. Алексєєв, В. М. Горшенев, П. М. Рабінович, Т. В. Кашанина, В. К. Самігулін, В. В. Копейчиков, А. М. Колодій, С. Л. Лисенков, О. І. Осауленко, В. П. Пастухов, В. М. Сирих, В. О. Сумін, О. Д. Тихомиров, О. Ф. Скакун тощо. Дана проблема знайшла своє відображення й у роботах таких учених-адміністративістів, як О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, І. П. Петрова, Ю. А. Тихомиров тощо.